

די אדרעס פֿון דער רעדאקציע
און אַדמיניסטראַציע:
Jüdische Arbeiter Zeitung
Kraków,
Ślaskowska 29.

פּעלעפֿאָן נומער 624

איינצעלנע נומער 8 העל.

יודישע

ארבייטער-צייטונג

ארגאן פֿון דער סאציאל-דעמאקראטישער פארטיי.

ערשיינט יעדען פרייטאג.

אָבאָנאַמענטס-פּרייז:
יעהרליך: 4. קראָנען.
האַלבֿיעהרליך: 2. קראָנען.
פֿיערמאָנאַטליך: 1. קראָנען.

פּרייז פֿון אָבאָנאַמענט:
פֿיר יעדער שווערע פּעסונט אָדער
איהר פּלאַטץ 10 העללער.

Kraków, piątek 9 marca 1906.

נומר 49.

קראקא, 9 מערץ 1906.

גענאסען, פערשפרייט די "יודישע ארבייטער צייטונג"!

מורח-נאליציען איז דריי מאָל אַזוי נרויס ווי אַ וואהל-בעצירק אין מעריב נאליציען. דאָן געהערן: פּראָפּאַראַציאָנאַלער וואהל-סיסטעם. ד. ה. אַזאַ סיסטעם וואָס גיט אייך דעם גרעסטען מיעוט (88 1/3%) אַ מאַנאַט. פּראָפּאַראַציאָנאַלער וואהל-קענען אָבער זיין נור דאָרט וואו מען וועלסט אויס מעהר ווי איין אָבערדענעטען. מען האָט אַלדאָס געמוזט צונויפֿשטעלען צו 2 וואהל-בעצירקען. דער סך הכל איז, אַז די וואהל-בעצירקען זענען אין מורח נאליציען רעזיגנאט, כמעט אַזוי ווי פֿאַר די 5-טע קורע. עס איז נאָך אַמאָל צווישנעקומען, אַז דאָס וואָס איז ערגיץ אנדערש אַ גערעכטיגקייט. אַ רע-פּאַרמע, אַ טריט פֿאַרווערטס, איז אין דעם קלעריקאַלען און פֿעאָדאַלען נאליציען אַ רעאַקציאָנס-מיטל. נאטירליך אָבער מעהר ווי אויף די אַלע מיטלען צעהלט די שלאכטאָ אויף די אַלע, נישט-אויסגעפֿירטע וואהל-מיטלען מיט די זשאנרארען און וואהל-הענעס, מיט די פֿאַלשע ליסטען און געקויפֿטע שטימען. קורץ אויף דעם וואָס מען רופֿט פֿאַר אַס: נאליצישע וואהלען.

און נאָך וואָס האָט פּאַפּאַצקי פּראָפּאַראַציאָנאַלער וואהל-קענען אין מעריב נאליציען? — וועט נישט איינער געוויס פֿרעגן. דאָ זענען דאָך שוין קיין רוסענער נישט. פֿון גערעכטיגקייט ווענען געוויס נישט. נאטירליך, אָבער דאָרט איז אויפֿן דאָרף דאָ אַ שטאַרקע פֿאַלקס-פּאַרטיי, אַ פֿילישע, זי האָט ביזער געהאַט קיין 4 הוקרדיגע אָבערדענעטען. דער פּראָפּאַראַציאָנאַלער וואהל-סיסטעם וועט מאכען מעגליך די סאַנאַציען מיט די קלעריקאַלען צו בעקעמפֿען די אין מעריב נאליציען נאנץ שטאַרקע פֿאַלקס-פּאַרטיי. עס איז אַ דאָסעלע פֿערויכערונג. אין אַזעלכע רעזיגנאט וואהל-בעצירקען וועט מעגליך זיין פֿעלייכט אָבערהעמען ביידע מאנאטען און אויף ערנסטען פֿאַל וועלען זיי בעקומען אַ רימעל שטימען ד. ה. איין מאנאט.

דאָס זענען די ספּעציעלע נאליציענער חסרונות פֿון דעם נייעם וואהל-רעכטס-פּראָיעקט. גיט צו דערצו די אַלגעמיינע פֿעהלער: איינעהערענע זעס-האַפֿטיגקייט, נישטלייכע צומיילונג פֿון די מאנאטען צווישען די איינצעלנע נאליציען, די שלעכטע וואהל-טעכניק און ועל כולם דער נייער רעגולאַציע — וועט איהר האָבען אַ בילד פֿון דער נייער געבירדע. פֿון דעם נייעם רעגירונגס-פּראָיעקט.

און דאָך, גיט קוקענדיג אויף די אַלע חסרונות, איז דער נייער פּראָ-יעקט אַניאָנערהייטער פּאַרשירט און דער מאָג. אין וועלכען די רעגירונג האט איהם אריינגעטראָגען אין פּאַרלאַמענט איז מיט רעכט אַ היסטאָרישער מאָג. ווייל, ווי מיר האָבען געזאָגט, ער צושטערט און צוברעכט דעם ביר-הערגען פֿרווילעניגען-סיסטעם און מאכט מעגליך די ווייטערע אַניטאַ-ציאָן. מיר וועלען פֿעלייכט איצט נישט בעקומען פֿעל מאנאטען, אָבער מיר האָבען שוין איצט די מעגליכקייט זיי צו בעקומען. פֿון אָנווער ענערניע, פֿון אָנווער אַרבייט וועט עס זיך ווענדען. קיין פֿרווילעניגען-מויער פֿער-שטעלט אונז שוין נישט דעם וועג. זיי — די שלאכטאָ און קלעריקאַלען — אַרבייטען פֿאַר די גענעוואָרט. צו בעקומען איצט מאנאטען; מיר — סאציאל-דעמאקראטען אַרבייטען פֿאַר די צוקונפֿט. און די צוקונפֿט איז אָנווער. מ. מיכלאָווק.

דער רעגירונגס-פראיעקט.

די נאנצע טעלה פֿון דעם רעגירונגס וואהל-רעכטס פּראָיעקט בע-שטערט אין דעם וואָס ער שאַפט אָב, אין דעם וואָס ער צושטערט. דאָס אָבער וואָס ער בעשאַפט, וואָס ער בויט און פֿול מיט די ספּעציעלע עס-מ-רייכישע לעכער. דורך וועלכע עס בלאָזט דער אַלמער וויגד פֿון רעאַקציאָן און שטימעל. און נור אין דעם שוין, נור אין פֿערגלייך מיט דעם וואָס איז געווען בעקומט דער רעגירונגס פּראָיעקט אַ געוויסע ווערטה. דער נייער וואהל-רעכטס-פּראָיעקט שאַפט אָב די קורען, דעם שרייב פֿון פֿעאָדאַליזמוס און דעספּאָטיזמוס, שאַפט אָב יעדען צענווס און מאכען אַלע בירגער גלייך ביי דעם אָבשטימען אין פּאַרלאַמענט. זיין פּאַרטיזשע ווייט אָבער האָט אַלע חסרונות פֿון יעדען ביראָקראַטישען פּראָיעקט, פֿערפֿאַלשטערט מיט דעם ספּעציעלען עס-מ-רייכישען פֿאַלשע. ספּעציעל בונגע צו נאליציען. שוין דער פּאַקט, אַז פֿאַר נאליציע האָט אויסגעארבייט דעם פּראָיעקט דער גראַף פּאַפּאַצקי, דער רייכסטער שלאכטאָ, איז גענוג צו האָבען אַ בעגרייפֿע, ווי דער פּראָיעקט זעהט אויס. אין עס איז איהם, מוז מען ציגעבען, געלונגען. און זיין אויפֿגאבע איז געווען זעהר אַ שווערע: גיט מעהר און נישט ווייניגער נור האַלטען ווייטער פֿערמאכט די טהירען פֿון פּאַרלאַמענט פֿאַר די סא-ציאליסטען און לודאָצעס. אַוועקגעהמען ביי די רוסענער די מאנאטען, מיט איין וואָרט עס זאָל ווי ווייט מעגליך בלייבען ווי עס איז געווען. ער האָט דערצו בענוצט פֿערשידענע מיטלען. ער האָט די פּאַרשטערט פֿון די שטערט, דעם מושב פֿון אינדוסטריעלען פּאַרלאַמענט דערמאָנקען אין אַ ים פֿון רעאַקציאָנערע סויערישע וואהל-בעצירקען. אַוועקנאָך זענען פֿערשוואַנדען געוואָרען די פֿאַרשטערט פֿון קראָקא, לעגער, באַריסלי און נאָך צעהר-דליגע פֿאַבריקס-ערטער! פֿון קנאַפֿע אנדערט האָב מיליאָנען שטאַדט איי-וואוינער, האָט מען אויסגעטויילט קוים וועקס הונדערט טויזענער. דאָס רעשט איז צומיילט געוואָרען אויף, אַז עס זאָל בשול בששים ווערען. און אַט די שטערט האָט מען געגעבען 18 מאנאטען. עמליכע וואהל-בעצירקען זענען אַזוי ציגעשניטען, אַז קיין סאציאליסט און זאָנאַר קיין דעמאָקראַט זאָל דאָרט נישט קענען געוועהלט ווערען. עמליכע וואהל-בעצירקען וועדער, וואו די יודישע בעפֿעלקערונג איז אַ רוב וועלען אַריינפֿאַלען אין די הענד פֿון יודישע קלעריקאַלען אָדער, נאציאָנאַליסטען. ווייל זיי שאַפען די מעהרהייט ביי די יודען. אַוועקנאָך האָט מען זיך אָנגעפֿערמיט מיט די סאציאליסטען וועלכע זענען שטאַרק אין די שטערט.

די סאצי. דעמאקראטישע אָבערדענעטע וועלען דאָ מוזען אָנווענדען אַלע ווערע קרעפטען אַרויסצוהיען די שטערטשע בעפֿעלקערונג פֿון די דאָרפֿישע וואהל-בעצירקען און בעקומען פֿאַר די שטערט נאָך עמליכע מאנ-דאטען. ווייל עס איז נישט אויסגעשלאָסען, אַז די שלאכטאָ וואָס שטורמט איצט כלומרישט אום נאָך מאנאטען פֿאַר נאליציען, וועלען דויע מאנאטען, וועלכע זי קען בשום אופן נישט בעקומען, גערן מוחל זיין, אַזוי ווי די האָט געשענקט 7 מאנאטען פֿון דער 5-טער קורע אין יאָהר 1897.

מיט די רוסענער איז אַ שווערערע געשיכטע. זיי האָבען ביזער געהאט אין נאנצען 8 מאנאטען, ביי דעם אַלגעמיינעם וואהל-רעכט וואלמען זיי געקענט בעקומען 40 מאנאטען. גענען זיי האָט פּאַפּאַצקי בענוצט די פֿאַלגענע מיטלען, פֿאַרלאַסע אָנגעהוייער נרויסע וואהל-בעצירקען אין מורח-נאליציען, עס איז גענוג צו זאָגען, אַז דער דורכשניטליכער וואהל-בעצירק אין

Proszę zawsze **Wyrobu krajowego!**
zadać

Munka oszczędzające, jędrne mydło
z „nosorożcem“ lub „kosą“

z Pierwszej Galicyjskiej Parowej Fabryki mydła i świec

Szymona Munka w Żywcu

(Założonej w roku 1846) Próbki i cenniki darmo.

Wydawnictwa Spółki nakładowej „Książka“.

***Blos Wilhelm.** Rewolucya Francuska. Z 2 rycinami. Dwa tomy.
(Na cienkim papierze 2 tomy w jednym). Cena 12 koron.

***Feldman W.** O Rosyi. Cena 1 korona.

***Informator.** Stronnictwa polityczne w Królestwie Polskiem
Cena 2 korony.

Kalthoff Albert. Światopogląd religijny. (Treść: Przedmowa.
Wstęp. — Nieskończoność świata. — Zachowanie siły. —
Teorya rozwoju. — Pochodzenie wiary w Boga. —
Treść wiary w Boga. — Modlitwa. — Stary i nowy
człowiek. — Wiara i wiedza. — Wiara i jednostka. —
Wiara i życie. — Prawo dziedziczości. — Prawo przy-
stosowania. — Idealizm. — Ideał i życie. — Ideał je-
dnostki. — Ideał społeczny. — Ideał religijny. — Wspól-
nota religijna. — Kult religijny. — Biblia. — Nauka
religii. — Religijne wychowanie młodzieży. — Symbole
religijne. — Religia a klechy. — Rzut oka wstecz).
Cena 3 korony 20 halerzy.

***Kasprowicz Jan.** Chrystus. Poemat społeczno-religijny. Cena
3 korony w oprawie.

***Mańkowski Mieczysław.** U stóp szubienicy. Urywek ze wspo-
mnień więziennych „proletaryatczyka“. Cena 60 halerzy.

***Marks-Engels-Liebknicht.** Odbudowanie Polski. (Zbiór arty-
kułów o kwestyi polskiej.) Cena 2 korony.

***Narkiewicz-Jodko i Szymon Dyksta.** Polski Socjalizm Uto-
pijny na emigracyi. (Dwie rozprawy). Cena 1 kor. 20 hal.

Orkan Władysław. Herkules nowożytny i inne wesołe rzeczy.
(Zbiór nowel). Cena 2 korony.

Orkan Władysław. Ofiara. Fragment w 3 aktach z 1846 r.
Cena 1 korona 50 halerzy.

Orkan Władysław. Wina i Kara. Tragedya w 3-ech aktach.
Cena 2 kor.

***Płochocki Leon.** Rosyjskie partye polityczne i ich stosunek
do sprawy polskiej. (Treść: Przedmowa. — 1881 — 1903.
Rosyjskie stronnictwa polityczne w przededniu wojny. —
Stronnictwa rosyjskie wobec sprawy polskiej. — Do-
datki). Cena 3 korony.

***Stepniak S.** Losy nihilisty. Romans. Z przedmową Jerzego
Brandesa. Cena 6 koron.

Verhaeren E. Jutrznie. Dramat społeczny. Przekład Maryi
Markowskiej. Cena 2 korony.

* * *

***Gierszyński Henryk dr.** Emigracya i Skarb narodowy. Cena
20 halerzy.

***Luśnia Michał.** Jak się narody rządzą? (Wydawnictwo Zwią-
zku Postępowej Młodzieży Polskiej z funduszu imienia
H. Bukowskiego). Cena 60 halerzy.

***Plechanow.** Anarchyzm i socjalizm. Cena 2 koron 60 hal

***Rocznik Związku Postępowej Młodzieży Polskiej.** Rocznik I
1905. Cena 1 korona.

Rops F. Porządek panuje w Warszawie. (Wspaniała heliogra-
wura). Cena 7 koron 50 halerzy.

***Zmowa powszechna przeciw rządowi.** (Wydawnictwo Ludo-
wego Koła Oświaty). Cena 30 hal.

Wydawnictwa, oznaczone gwiazdką (*) nabywać można
również na specjalnym cienkim papierze).

Do nabycia we wszystkich księgarniach.

Pod prasą i wkrótce wyjdą.

Jaeckh G. Historia Międzynarodowego Stowarzyszenia Ro-
botników.

Promus C. Powstanie chrześcijaństwa.

Wasilewski Leon. Rządy konstytucyjne w Zachodniej Europie
i Ameryce.

Wydawca odpowiedzialny redaktor **Ignacy Gross.**

Verlangen Sie gratis

und franko meinen grossen, reichillustrierten Hauptkatalog mit
über 1000 Abbildungen aller Arten Nickel-, Silber- und Gold-
uhren, Marke **Roskopf**, Hahn, Omega, Schaffhausen, Glashütte,
sowie aller Gattungen solider Gold- und Silberwaren zu Oryginal
Fabrikspreisen

Nickel Remontoir-Uhr K 3.—
System Roskopf Patent-Uhr K 4.—
System Roskopf, schwarz, Stahl Rem.-Uhr K 4.—
Schweizer Oryginal Syst. Roskopf Patent K 5.—
Goldin Remont.-Uhr „Luna“-Werk . . K 7.50
Silber Remont.-Uhr „Gloria“-Werk . . K 7.60
Silber Remont. Uhr Doppelmantel . . K 11.50
Silber Panzerk. m. Springring 15 gr. schw. K 2.40
Russisch Tula Nickel Zylinder Remont.-
Uhr mit „Luna“-Werk K 9.50
Kuckuckuhr K 8.50, Weckuhr K 2.90, Küchen-
uhr K 3.—, Schwarzwälder-Uhr K 2.—.

Für jede Uhr 3 Jahre schriftliche Garantie. — Kein Risiko
Umtausch gestattet oder Geld retour!

Hanns Konrad

Erste Uhren-Fabrik in Brüx Nr. 315 (Böhmen).

Do

Ameryki!

jakoż do innych zamorskich krajów przeprowadza
najtaniej powszechnie znana firma

B. Karlsberg, Hamburg

Ferdinandstr. 15.

Nim kto szyfkartę kupi, niech porówna
moje ceny z cenami agentów okrętowych.

Skład Piwa Karwskiego

Jego Eksc. hr. Larisch-Mönnich'a

Kraków, ul. Poselska 15 — Telefon 431

poleca P. T. Publiczności swoje wysmienite piwa

PIWO ZDROWOTNE

à la Kulmbachskie

(Granabräu)

I PIWO CESARSKIE

à la Pilzneńskie, beczkowe i butelkowe.

Wysyłka do domu. — O liczne zamówienia uprzejmie uprasza

Skład Piwa Karwskiego

Z drukarni Józefa Fischera w Krakowie

די עיקרים פון דער פאליטישער-עקאנאמיע.

IV

דער ווערט פון דער סחורה.

בעדייטעניסען; דער צווייטער געברויך אבער איז פֿרעמד דער נאָמור פֿון דער זאך, ווי ווען מיר געברויכען זי אלס א מוישמיטעל אויסצומוישען זי עסיס אויף אנאנדער זאך. אין דיווען פֿאַל פֿערברויכען מיר נישט דעם גענעשטאנד נאָם, זאָנדרען ביישען איהם אויס אויף אנאנדער זאך. א שוך למשל, קענען מיר געברויכען אַנצוציהען איהם, צו בעשיצען אונזערע פֿיס, און אויך אלס א מיטעל אויסצובייטען איהם אויף אנאנדער גענעשטאנד. אין ביידע פֿעלע ווערט דער שוך בענוצט. ווארום דער וואס טרעט אָב אנאנדערן וואס בעדארף די שוך, פֿאַר געלד אדער לעבענסמיטלען, בענוצט אפילו די שוך אלס שוך, ער בענוצט אבער נישט די שוך פֿאַר דעם צוועק פֿאַר וועלכען זיי ווענען געמאכט, ווייל זיי ווערען דאָך נישט געמאכט כדי מען זאָל זיי אויסמיינען, זאָנדרען כדי מען זאָל זיי אַנציהען.

אזוי האט מיט העכער אלס 2200 יאהר צוריק דער בעריהמער גריכישער פֿילאָזאָף אַריסטאָטעלס ערקלערט דעם אונטערשייד פֿון א זאך פֿאַרן געברויך (געברויכטווערט) און דעם ווערט פֿון דערזעלבער זאך פֿאַרן מוישען (מוישווערט). און דיווען ערקלערונג גילט נאך עד היום אלס דער הויפטפֿונדאמענט פֿון דער פאליטישער עקאנאמיע. אין אַריסטאָטעלס צייטען איז דער פֿאַדוקט, די שוך נאך פֿראדוצירט געווארען פֿאַר דעם אייגענעם געברויך און נור דאס וואס מען האט געהאט איבער האט מען אויסגעמוישט; היינט אָבער, און מיט דעם צייכענט זיך אויס די קאפיטאליסטישע אַרט און ווייזט פֿון פֿראדוצירען, ווערט נור פֿראדוצירט אום דאס פֿאַדוקט צו פֿערמיינען.

יעדע זאך, אום מען זאָל זי קאָנען אויסמיינען, מוז פֿאַר וועלכען עס איז געשען צונגון קומען; מוז זיין ביכלת צו בעפֿרידנען א בעדייטעניס, מאַן דאס בעדייטעניס זיין א נאָטוואַנדיק, ווי דער הונגער, אָדער איין איינער נערעדט, ווי דער בענעהר פֿון מאַנכע מענשען צו בעזיצען סעראלען, וואס מען קאן באַן אופן נישט געברויכען וועט אויך קיינער נישט געהען, יעדע סחורה מוז אלזא קאנען געברויכט ווערען, מוז בעזיצען א געברויכטווערט. נור זאכען וועלכע האבען א געברויכטווערט, ווענען סחורות.

אבער נישט אלעס וואס האט געברויכטווערט איז א סחורה. די ליכט פֿון טאג, לופט, זונענשיין, א מרוק וואסער פֿון א קוואל זענען פֿאַר אלע מענשען מיטלען צו בעפֿרידנען ווירקליכע בעדייטעניסען, און דאך ווענען דיווע זאכען נישט קיין סחורות. זיי ווענען געמליך פֿאַראַנען אין אַזעלכע גרויסע מאַסען, אז א יעדער קאן זיי האבען אהן שום אנשטערנונג אדער ארבייט. וויבאלד אָבער דאס וואסער מוז א פֿריהער געשעפט און געבראכט ווערען אין שטאָרט, וויבאלד מען דארף שוין אונזערען ארבייט אום צו קאנען דאס קריגען, דאן קאן מען עס שוין נישט בעקומען אומזיסט, ווייל דאדורך האָט

אין אינזערע צייטען, ווען יעדער איינער פֿערקויפט ויין ארבייטס-קראַפֿט, אָדער אויב ער איז בעל הבית פֿאַר זיך, די פֿאַדוקטען וועלכע ער ארבייט אויס, כדי פֿאַר דאָס געלד וואָס ער בעקומט צו קויפֿען דאָס וואָס ער ברויכט, קומט אונז אויף יעדען טריט וואָס צו שמעלען זיך די פֿאַרנע, וואָס איז דיווע אדער יענע סחורה ווערט? א חוץ דעם רעדען מיר, ווען עס קומט אויס, פֿון דעם ווערט פֿון א נייער ערפֿינדונג, פֿון דעם ווערט פֿון פֿריינדשאַפֿט, פֿון ווערט פֿון לעבען און געזונד, קורץ און נאָם, מיר געברויכען אזוי אַפֿט דאָס וואָרט, ווערט, אז עס ווירקליך כדאי צו מאַכען זיך א פֿערניגטעניען און קלאָרען בעגריף איבער די בעדייטונג פֿון דעם וואָרט. פֿאַר דעם סאָציאליסט אָבער, פֿאַר יעדען, וועלכער וויל בעגרייפֿען די ווירטשאַפֿליכע בעציהונגען פֿון די מענשען איינער צום אנדערען אין דער געזעלשאַפֿט, און צו דער גרינגעווען די ציעלען און צוועקען פֿון די פֿאַר-מיינען און קלאָסען אין דעם שטאַט, איז די קלאָרשטעלונג פֿון דעם בעגריף וו.רטהי. דער אַרויסגאנג פֿונקט, פֿון וועלכען ער מוז אָנהייבען ויין שטודירען און ויין קריטיק פֿון דער יעצט עקסיסטירענדער געזעלשאַפֿט.

מען דארף ויין א פֿילאָזאָף, אום צו פֿערשטעהען דאָס וואָס מען זעהט מעגליך, האָט אַמאָל געזאָגט דער פֿראַנצויזישער פֿילאָזאָף רוססאָ, און ווי ריכטיג דאָס איז קאָן מען זעהען פֿון דער אונקלאַרהייט איבער דעם בעגריף וואָס איז אַזוינס ווערט, וועלכע האט געהערשט ביז נאָך מיט א פֿערהעלטניסמעסיג קורצער צייט צוריק. ערשט קארל מאַרקס האָט געמאכט א סוף צו דיעזער אונקלאַרהייט.

די עשירות פֿון די געזעלשאַפֿטען אין וועלכע עס הערשט די קאַפּיטאַליסטישע אַרט און ווייזט פֿון פֿאַדוקציען ערשיינט פֿאַר אונז אין געשטאַלט פֿון א געוואלטיגער אַנאָמאָליע פֿון סחורות. מיר וועלען זיך דאָריבער פֿריהער בעשעפֿטיגען מיט דער אונטערזוכונג אין וואָס אייגענמליך בעשטעהט דער ווערט פֿון א סחורה. די סחורה איז א זאך, א גענעשטאנד, איין אַרטיקעל וועלכע מען בענוצט.

יעדער בעזיצענעשטאנד קאן אויף צווייערליי אופנים בענוצט ווערען. אין ביידע פֿעלע געברויכען מיר די זאך אָבער נישט אויף דעמאלטען אופן. דער ערשטער געברויך איז דער דירעקטער, וועלכער ענטשפּרעכט דער נאָמור פֿון דער זאך, ווי ווען מיר געברויכען זי פֿאַר די בעפֿרידונג פֿון אונזערע

מינע, ווידנע טרעהרען, און דער מוידט איז ווידער אפגעשפּרונגען מיט שרעקען און צימער...

און אזוי האָט עס פֿאַסירט יעדע נאכט, יעדע נאכט... די לבנה האָט זיך אויך געוואונדערט... צו איהרע יונגיקע קינדערלאך, די שמערענדלאך, האָט זי דאָס דערזעהלט... און קומען פֿלענען זיי, די שמערענדלאך, מיט ליבע און מיטליד אויף יענעם קבר; און אַפֿטמאָל פֿלעגט ביי איינעם פֿון זיי פֿון גרויס רחמנות צו דעם בלאַסען, וויינענדיגען יונגלינג, דאָס הערצעלע פֿערנעהן... און אראפֿשלאַען פֿלעגט ער, דער שמערענדעל, פֿון דעם בלויען הימעל אויף דער פֿינסטערער ערד... די ברענענדיגע טרעהרען איז ער געגאנגען אויספֿריקענען, דער שמערענ-דעל; דעם גרויסען שמערץ פֿון יענעם וויינענדיגען יונגלינג לינדערן... און ווער ווייסט, וואו ער איז אומגעקומען, דער גוטער ליכטיגער שמערענדעל... אזוי איז אַריבער א יאָהר...

דער קבר איז נאך אַלץ געווען אַהן א מצבה... קיינער פֿלעגט איהם גיט קומען בעוועקען, א חוץ דעם יונגלינג... מיט יעדער נאכט איז ער גע-קומען אַלץ בלייכער, מיט יעדער נאכט אַלץ דאַרער... חמיד איז ער נאָם געווען, דער קבר, פֿון דעם יונגלינג'ס גליהענדע בלוטיגע טרעהרען; די הייסע זומער-זון פֿלעגט זיי גיט קענען אויספֿריקענען דער קאַלמער ווינטער-פֿאַרשט פֿלעגט זיי גיט קענען פֿערפֿירען! אין דער נאכט פֿון דעם יאָהרצייט איז דער יונגלינג אַרויף אויף דעם בית-עולם בלייכער און דאַרער, ווי פֿריהער... מיט א יאָמערדיגען, הערצייסענדען געוויין איז ער געפֿאַלען אויף דעם קבר; אַרומגענומען האָט ער איהם מיט זיינע הענט און געקושט און געהאלט... פֿון זיינע דונקעלע, אומערדיגע אויגען האָט זיך געגאָסען א גאַנצער ים, א בריווענדער ים פֿון טרעהרען; און געקאכט האָבען זיי, די טרעהרען אין געוידט, אין געבייהז אַרום די

זיינע לעצטע קרעפֿטען האָט ער אנגעשמרענגט, האָט זיך שווער אויסגעהויבע און איז פֿערוועקען אין דעם ים פֿון דער פֿינסטערניס...

און דער יונגלינג האָלט דעם קבר אין זיינע אַרעמס און קושט איהם מיט זיינע בלאַסע ברענענדיגע ליפּען... די טרעהרען ניסען זיך פֿון די אויגען אַהן אז אויפהער און פֿאַלען אויפֿין מרוקענעם זאָמר און מאַכען איהם נאָם... פֿערוואונדעט האָבען די בוימער דאָס אַלעס צוגעזעהן, גיט-וויסענדיג, וואָס דאָס בערייט?

די מצבות האָבען זיך אויך אַביסעל אַרויסגערוקט פֿון אונטער די שוואַרצע שאַטען-דעקעס און מיט ערשטויגען געקוקט אויף יענעם קבר, בייין ברעג בית-עולם. און שטיל האָבען זיי זיך דערזעהלט איינע די אנדערע, ווי דער מוידט איז אַנטלאָפֿען, מיעד און פֿערמאָמעט, קוים שלעפּענדיג זיינע אייביג ליכטע, פֿרייע פֿלינגעלען...

און יעדען מאל, ווען די בלאַסע לבנה פֿלעגט זיך אַרויסרייסען פֿון די שוואַרצע, בלייערע וואַלקענס; און יעדען מאל, ווען זי פֿלעגט בעלייכען מיט איהר מרויעריגען שיינע יענעם וויינענדיגען יונגלינג און א שמראַהל פֿון איהר בלייכע פֿנים פֿלעגט פֿאַלען אויף די טרעהרען וואָס זענען געווען פֿון זיינע אויגען, — דאמאלס האָבען זיי געזעהן, די מצבות און די בוימער, אז די טרעהרען זענען רויט, אזוי ווי בלוט... און אויסגעוויזען האָט עס זיי, אזוי ווי אין יעדען טרעהר וואַלט קלאַפּען א הייסע, מעגליכע האַרץ.

און נאך מעהערער האָבען זיי זיך געוואונדערט, די מצבות און די בוימער, ווען אויף מאַרגען ביי-נאכט איז ווידער געקומען דערזעלבער יונגלינג; ווידער איז ער געפֿאַלען אויף יענעם קבר בייין ברעג בית-עולם, און אַרומגענומען האָט ער איהם, דעם קאַלמער קבר, און ווידער האָט ער איהם די גאַנצע נאכט געגעצט מיט זיינע הייסע, גליהענדע טרעהרען, בלוי-

די פאנראמען אין רוסלאנד.

דער וועטקער פאנראם.

צום לעבען שרייבט מען פון האמעל:

נאך איין אקט פון דעם האמלער דראמא האבען מיר איבערגעלעבט היינטיגע וואך. דער נייער אקט האט זיך אָנגעשפּילט נישט אין האמעל נופא, נאר צוואנציג וואָרסט פון האמעל, אין דעם שמערטל וועטקע.

האמעל און וועטקע איז — אזוי זאגט מען — ווי א שטוב מיט א קאמער. וועטקע קויפט איהרע סחורות פון האמעל און ארבייט אויס פון איהר זייט געוויסע פראדוקטען צו פערקויפן אין האמעל. ס'ערשטעהט זיך אז וועטקע איז אויך גייסטיג פערבונדען מיט האמעל, און אז עס האט זיך אָנגעהויבען רודערן אין האמעל, האט עס זיך אויסן שמעל אָנגערופען אין וועטקע. ס'האט זיך אין וועטקע געגרינדעט אַניאַניאַציע, און ס'זענען אויך פאַרנעקומען שמריקען, פערזאמלונגען אין די הייזער און מיטגלעך אויף דער גאס, אונטער דעם פרייען הימעל, און די גאנצע בעפעלקערונג האט זיך דערצו אזוי געוועהנט, אז קיינעם האט עס שוין נאך נישט געזאגט. די הייזער פון דער אָרדנונג, וואס זענען בעשטאנען פון 1 פריסטאוו, 1 אוראדניק און 3—4 סאליציאנטען, האבען זיך, פערשטעהט זיך, געהאלטען פון ווייטען, און די אָרדנונג איז נישט געשטערט געוואָרען. די יודישע בעפעלקערונג האט זיך פריערליך געלעבט מיט דער קריסטליכער.

נאָכ'ן 17-טען אָקטאָבער איז אין וועטקע אויך געווען מיטגלעך מיט דעמאָנסטראציעס, און די איינוואוינער פון שמערטל, אָהן אויסנאם פון גלויבען, האבען זיך גלייך בעטייליגט אין דעם יום-טוב פון דער פרייהייט. באלד נאך דעם קורצען יום-טוב זענען אָנגעקומען די בלוזיגע אָקטאָבער-טעג, און אויך אין דעם קליינעם שמערטל וועטקע האט זיך אָנגעהויבען א בהלה מיט א שרעק. דער מאָנאט אָקטאָבער איז אָבער אריבער בשלום.

דעם 9-טען יאָנואר איז אויך אין וועטקע געווען אַניאַלגעמיגער שמריק, מיט א פריערליכער פראָצעסיע, צו דער אָרטיגער סאליציז זענען אפילו גע-ווען צוגעקומען סטראזשניקעס, אָבער אויך די פערשטאָרקע סאליציז האט די סראָצעסיע נישט אָנגעהירט. אין נישטען אָבער האט מען קיין וועטקע גע-שיקט קאָזאָקען און דראַנגער, ווי זאָלען אויף וויער אַרט און שטייגער בערוהיגען דאָס שמערטל. ס'האבען זיך אָנגעהויבען אַביסקען, אַרעסטען און מכות רצה אין אומשאַסמאָק. ס'זיינען זיך מיט אַמאָל חוליגאַנעס, און מען רעדט שוין ווענען אָבערזענען זיך מיט די יודישע דעמאָקראַטען.

נאָכן האַמלער פאָנראָם זענען זיך פיל יודישע יונגע-לייט צולאָפּען פון שטאָרט, און עטליכע זענען געקומען קיין וועטקע. באלד דערויף איז

אָנגעקומען סאליציז מיט קאָזאָקען, מען האָט אלע האַמלער יונגע-לייט א-רעסטירט און אָנגעהירט קיין האַמלער. בעזונדערס שטאַרק האָט געאַרבייט דער בעוואוסטער שפיאָן פיאָדער סאליאָקאָוו. ער איז אַרומגעגאַנגען מיט דער סאליציז און האָט אָנגעוויזען, וועמען צו אַרעסטירען. מען האָט אַרעס-טירט יודישע און קריסטליכע יונגע-לייט, אויך דעם אלטען 60-יערהיינען קריסט סאליעוויץ מיט זייער אַ מאַכטער, האָט מען אַריינגעזעצט אין תּסיסה אויף דער אַוואַרדונג פון סאליאָקאָוו.

דעם 2-טען פעברואַר האָט מען סאליאָקאָוו דערהרגעט. די יודען האָבען באלד דערויף פערמאכט זייערע קראַמען און גענומען לויפּען אַהיים אין טויט-שרעקעניש, און דער סחר איז געווען נישט אַנאָמוסטער.

אויף מאָרנען איז גראָד געווען אַ מאַרק-טאָג. די סויערים פון די דערפער מיט די סטאָראָאָבריאַדזשעס פון שמערטל האָבען זיך גענומען קלויבען אַרום דעם הויז, וועלכער איז געלענען דעם גאנצען טאָג אויסן מאַרק-פלאַץ. ס'האט זיך אָנגעהויבען אַניאַניאַציע פון די סטאָראָאָבריאַדזשעס, מען זאָל זיך אָבערזענען מיט די יודען, וועלכע האָבען דערהרגעט סאליא-קאָוו (פון וואָנען די סטאָראָאָבריאַדזשעס האָבען עס גענומען, אז איהם האָבען דערהרגעט גראָד יודען, ווייט קיינער נישט ווייסען ווי אליין אויך נישט).

די נאַכט פון 3-טען אויסן 4-טען פעברואַר איז אַריבער רוהיג. אויף מאָרנען האָבען זיך ווידער פערזאמלעט אַ גרויסער עולם סטאָראָאָבריאַדזשעס. די רעדעליהרער זענען געווען די ברידער בוראַקאָוו. דער פערזאמלעטער המון האָט גענומען ריבען יודישע הייזער. מען האָט דאָס ערשטע חרוב גע-מאַכט דאָס הויז פון שמהה פיונער, דערנאָך האָט מען זיך גענומען צו די הייזער אַרום, און מען האָט געמאַכט אַ תּל אין די הייזער פון בערקאָוויטש, מאַלקאָוו, ח. פיונער, ריביוואָל, אויך האָט מען צורויכט די קראָס פון קאָראַ-בעליקאָוו. אין פיל אנדערע הייזער האָט מען צובראָכען גור די שוויבען. דער פריסטאָוו פיאָראָוו און דער דראַנגער-אַסיציר שישע האָבען זיך ענערגיש געשטעלט גענען דעם המון און אונטערדריקט דעם פאָנראָם אין רעכטען אָנהויב. ס'זענען אָבער דאָ פערזאמלעטע. מען האָט שווער פערזאמלעט אַיינעם אַ יודען, יוסף הורעוויטש. דער הויז, ווי מען מעלדעט, דערגרייכט ביז העכער פון צעהן טויזענד רובל.

די יודישע בעפעלקערונג איז זעהר צושטאַקען און ווער ס'קאָן נור, אַנטלויפט פון שמערטל. אַט אזוי האָבען מיר איבערגעלעבט נאָך אַניאַקט פון דעם סאָנאַמאָן-דראַמא. ווער ווייסט, צו איז ער שוין דער לעצטער?

פעליעטאָן.

סססס

דער בוים פון ליעבע.

(א פאַנטאַזיע).

פון ס. קאמלער.

די נאכט דעקט צו מיט איהרע ברייטע, שוואַרצע פליגלען די מיעדע, אויסגעמאַרטערטע ערד און פערווענט איהר אין אַ מיעדער, געהיימניספּלאַנער שמילקייט.

דער אלטער בית-עולם ליענט פערזונקען אין דיקע, מרה-שחורה'דיגע שאמעס, די בויםער און די מצבות שטעהן אזוי ווי איינגעקאָרצעט און שווינען.

עס איז שטיל...

גור צייטגענווייז נייעבן זיך די בויםער אַ מרייסעל און די צושטאַקענע בלעטלאך הויבען אָן צו ציטערען און צו פלאַמערען.

דאָס האָט דער טויט לעבען ווי פאַרביי געפלינען... דאָס געהט ער איינשלאַפּערען די פרישע נאָך נישט אין גאנצען פערפולטע מתים...

און אַט טראָגט זיך אריבער דעם בית-עולם וויין קאמלער, שניידערער אמהעס. די בלעטלאך פון די בויםער הויבען אַן נאָך מעהרער צו ציטערען און וואַרפּען זיך אַרום דערשטאַקען; די מצבות בעהאלטען זיך אלץ מיעדער און די גאנצע שאמעס.

פון צווישען די גרויע, געדיכטע וואַלקענס האָט זיך אַרויסגערופּט ד בלייכע, אומערדיגע לבנה און געוואָרען אַ מאַמען שיין אויף אַן איינגעבריינגענע געשטאַלט, וואָס איז אַרויף אויף דעם בית-עולם.

דאָס איז געווען אַ יונגלינג מיט שוואַרצע, לאַנגע לאַקען, וועלכע האבען זיך אויסגעשפּרייט אויף די דאַרע פלייצעס. די גרויסע, מיעדע אויגען האָבען געקוקט צו דער ערד...

מיט שטילע טריט איז ער צו ביין ברעג בית-עולם אין האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ פרישען, אָקערשט-פערשטאמענעם קבר... קיין מצבה איז נאָך נישט געשטאנען... אויף דעם זאָמ, וואס האָט צוגעדעקט דעם קבר, האבען זיך געוואלנערט די גרעזלעך, וואָס מען האָט אַרויסגעריסען אין מיטען בליהען, גראָבענדיג דעם קבר...

ער איז אַנידערנעפּאלען אויסן קבר. מיט זיינע דאַרע, בלאַסע הענט האט ער איהם אַרומגענומען, דעם מיעדען קבר, און געקושט איהם... נע-האלוט האָט ער איהם, אזוי, ווי אַ מוטער איהר איינציגעס קינד... פון זיינע מיעדע, דנקלעלע אויגען האבען זיך אַ גאָס געטהאן, ווי שטאַממענער קוואַלען הייסע ברענענדיגע טרעהרען, און נאם געמאכט די טרוקענע זאמם...

און דער טויט, וועלכער איז אויך געלענען אויסן קבר, פערווענענדיג מיט זיין בייגענער האַנד זיין פרישען קרבן, אַ צאָרטע בלוט, וואס איז פערוועלט געוואָרען אין בליהענדיגע פריהלינג פון לעבען, — האָט מיט טורא אַ ציטער געטהאן און איז אויסגעשפּונען אַ דערשטאַקענער...

אַ הייסער טרעהר איז געפאַלען אויף איהם, אַ ווארימער, גליהענדיג טרעהר, וואָס איז אַרויס פון אַ ליעבענדער ברוסט, און דאָס האָט איהם אַ ברעג געטהאן ווי אַ גלוחיגער פיער... זיינע שוואַרצע מיט בלוט דורכ-געזאָפּטע פליגלען האט ער פאַנאָדער געשפּרייט און געוואַלט אוועקפליהען... גור דער טרעהר האָט זי באַנעצט און זיי זענען געוואָרען שווער, ווי בליי...

עלעבערנ אויף 1 טאג ארעס אהע רעקארד, ווייל ווען עס איז נעקומען 2 זשאנארען מיט א נעמינדע שרייבער הערר לעוויטער, א בעקאנטער מאכער אויפלעזען א פערזאנלונג האט ער זי ערקלערט, אז עס איז א §2 פערזאנלונג מיט איינלאדונגען. דער ריכטער האט ערליקט אן דעם א איבער-טרעסונג דעם § 314. און דאס איז געווען צוליב דעם, אז ער זאל נישט קענען זיין אויף א פאלקס פערזאנלונג ווענען אלגעמינעס וואהלרעכט, וועלכע האט אין דעם טאג שטאטנעטונגען, אזוי האט זיך פאר מיר געאוי-סערט א זשאנארע. ווייטער איז אנגעצויגט גען צוויק אז ער האט ביי איין פערזאנלונג פאלקס פערזאנלונג פון דער בעצירקס הויפטמאנשאפט אנטייט ווענען דער דעמאנסטראציע, וועלכע האט שטאטנעטונגען מיט א רויטער פאהן און טאפל און פערשידענע אויפשידענע אויף טעמא: דאס אלגע-מינע וואהלרעכט. נאר עס איז שווא ושרק; מען האט נאר נישט געדארפט אנטייטען די 10,000 קעפיגע מאסע, וועלכע איז שוין פון לאנג אנטייטען עס זענען שוין געווען אונטערוואונגען ווענען דער אנטייטען.

שוין צום צווייטען מאל פערזאנלונג אונז דער סקאלאשער בעצירקס-הויפטמאן א פארשטעלונג אבזאדאלטען, נישט אכטענדיג דארויף, וואס אין עסטרייך איז פאראן א קאנסטיטוציע; שוין דאס צווייטע מאל האט דער הינער פערזאנלונג „פאסמעס“ געשיקט מוסטער מיט אייניגע אונזערע גענאסען, אום צו בעטען דעם נאליצישען שטייגארניק, ער זאל צוריקציהען די רעזאלוציע פון די פערזאנלונג פארשטעלונגען אבער עס איז געווען אימדיסט, א עצה האט ער יא געגעבען, מען זאל אויפלעזען דעם סאציאליסטישען פערזאנלונג, וועט ער פארלענען א פערזאנלונג און וועט אויך אין דעם פערזאנלונג אננעהערען. שעהן וואלטען מיר אין דעם פערזאנלונג אויסגעוועהן מיטן הערר ק. ק. סטראסמאן אן דער שפיטצע.

פרייטאג דעם 2-טען מערץ האט דער בעצירקס קאמיטעט געמאכט רעזולוציען אין פערזאנלונג „פאסמעס“ און האט צוגענומען פון דער ביכלאמעק א ברעגערע (באדייא טאביץ וואלנעוועטע). זעהר לעכערליך איז געווען וועהרענד דער רעזולוציע פון דער ביכלאמעק האט דער וואכטיגסטער דערוועהן גען. דאשינסקיס אן רעדע (נידער מיט דעם מיליטאריזמוס) גיט ער א ווינק צום קאמיטעט: אט, דאס איז וויכטיג, געהערט, נאר זעהר פארשעהמט האט ער זיך ווען די אנטווערדע גענאסען האבען אנגעהויבען לאכען. דער קא-מיטעט האט איהם ערקלערט, אז עס איז א אבגעקערטע געשעעניש א יעדע. אויף דעם 8 מערץ האבען די גענאסען פאלקס, אייבען, ווידלער, מינר, עלענר בערג און וועכטער מערמין צו דער סקאלאשער בעצירקס-הויפטמאנשאפט, דעם סקאלאשער סטראסמאן מוז זיך דאכטען, אז סארואלאשיסק קעהר נאך קיין רוסלאנד. אבער די אלע שיקאגערנען שרעקען נאך נישט אב אונזערע גענאסען פון צו בויען א שטארקע ארגאניזאציע, וועלכע וועט זיין ווי זאל'ן אין די אויגען די הערשער.

זעהר נידעריגערעכטיג בענעהט זיך דער הערר בערל שטירערמאן (א דאמענשניידער) מיט זיינע ארכיטעקט. איהם מוז זיך דאכטען, אז עס עקזיסטירט נאך די אמאליגע צייטען, עס האט ביי איהם געארכיטעט דער גענאסען ישכר דאוויר. ווען ער האט פערלאנגט זיין שוין פעררענעמען לאהן, וועלכען ער האט בעדארפט פיר זיין ארימען פאטער, אויף דירה געלד, האט איהם דער נידערטערעכטיגער מיטטער געשיקט, ער זאל איהם קלאנען, אבער ווי ער האט דערזעהלט אונז די אנטווארט וואס ער האט בעקומען, איז דער ארימער פאטער געגאנגען פארגען, אויב עס איז א יושר אזוי, האט מען איהם בעליידיגט און ארויסגעווארפען. נאכהער געקלאנט פאר עהרענבעליידיג-ונג, דער ארימער איז בעשטראפט געווארען מיט 3 טאג ארעסט און האט 10 קראנען קאסטען צו צאהלען, ווייל ער האט נישט געהאט פאר עפס א אהונדערט צום טעמין צו שטעלען. די איבעריגע קאלענען האבען אבער מיטגעפיהלט די לאנגע און האבען זיך אויפגעהויבען פון דער ארכיטעט און בעשלאסען: אזוי לאנג דעם מיטטער נישט צו לאזען א ארכיטעט בוי ער וועט די זאכע נישט גוט מאכען. עס איז אבער געקומען א פערזאנלונג ארכיטעט, נאמירליך א אינזעוואוסטער און האט זיך צום שטרייך ברעכער געשטעלט. אייניגע ארכיטעט זענען געגאנגען אויף קאנטראלע און האבען דעם ארכיטעט געבעטען, ער זאל נישט ארכיטעט בוי מען וועט דעם ארכיטעט בעצאהלען. די גאנצע הויפטאמיליע איז אויף די רוהיגע ארכיטעט אנגע-פאלען מיט שטיקער העלצער און זיי ארויס בעגלייטעט מיט א לארס, אז מען זאל זיך צוזאמען לויפען און זיי אנגעצויגט צו דער זשאנארע, אז מען איז אנגעפאלען אויף דעם הויז. יעצט זענען אנגעקלאנט די גענאסען מינר, וועכטער, עלעבערנ אייבען, ווידלער פיר איבערטרעסונג § 98 שטראף געזעצן.

שטעקט אויך א טהייל פון דער צייט, וועלכע ער האט געמוזט פערזענלונג אויף אויסצולערנען זיך א מלאכה; די שמונדע ארכיטעט פון מעבעלארייטער איז לויט דעם, זאנען מיר, דאסעלט אזוי ווערט ווי די ארכיטעט פון לאנד-ארכיטעט קנעכט. נאך דייטליכער ווערט דיעס פערזענלונג ביי דער ארכיטעט פון פערזאנלונג. אזא איינער מוז יאהרען לאנג געניסען בילדינג, דאן אבערען זיך מאנאטען לאנג מיט ספעציעלע שטודיען, ביז ער איז אים שטאנדע צו שרייבען א ווערק, דאס בלייבט אויפשייבען פון וועלכען דיערשט נישט מעהר אלס עטליכע שטונדען. אין דיעזע עטליכע שטונדען זענען ענטהאלטען אלע איבריגע שטונדען, וועלכע זענען פרייער פערזענלונג געווארען אויף שטודיען, איין שטונדע ארכיטעט פון א פערזאנלונג שטעלט אלזא פאר, זאנען מיר, צעהן שטונדען אלגעמיין מענטשליכע ארכיטעט.

עס וועט דא ויין אס פלאטץ אויפגעקראם צו מאכען אויף דעם אונטערשייד וואס די וויסענשאפט מאכט אין דער ארכיטעט. זי אונטערשיידט געוועהנליכע פון העכערער געלערנטער ארכיטעט, אלע ארכיטעט וואס א געוונדער מענטש קאן לייכט נאכמאכען נישט דא-פערנדיג א פרייער פארברייטען זיך דורך א געוונדער לעהרצייט, גילט פאר געוועהנליכע. אלע ארכיטעט אבער צו וועלכער מען דארף זיך מעהר אדער וועניגער פארברייטען דורך לערנען און איבען, הייסט העכערע ארכיטעט. אזעלכע געלערנטע העכערע ארכיטעט גיט ארויס אין גלייכער צייט מעהר שיינע-רע אס די געוועהנליכע ארכיטעט אין דערוועלכער צייט, א ביישפיל וועט דאס אונז קלאר מאכען.

נאמיר זיך פארשטעלען אז איינער איז פון דער רענירונג אנגעשטעלט געווארען צו מאכען א קאמפליצירטען פערזענלונג, וויסענשאפטליכען אפאראט, און נאך פילע נישט געלונגענע פראפעס און נאך דריי יאהר ארכיטעט האט עס זיך איהם ענדליך דאך איינגעגעבען, עס איז קלאר אז יעדער איינער וואלט מיט רעכט ציגעגעבען, אז דער מאן האט דריי יאהר לאנג געארבייט אויף דעם אפאראט אין אז דאריבער שטעקט אין איהם די אר-בייט צייט פון דריי יאהר און ממילא אויך דער מוישווערטה וואס אזא לאנגע ארכיטעט איז ביכלת ארויסצוגעבען.

אויב עס געהט א שלאסער לעהרלינג אויך דריי יאהר ביז ער לערנט זיך אויב צו מאכען א שלאס. וואלט ער אויך געקאנט זאנען אז אין זיין שלאס שטעקט די ארכיטעט פון דריי יאהר, אויב ער זעצט אבער פארט צו מאכען שלעסער און ברענגט עס אזוי ווייט, אז אין איין טאג קאן ער מאכען צוויי שלעסער, דען שטעקט שוין אין דעם צווייטען און דריטען שלאס נור צו איין האלבען טאג ארכיטעט. אויף אזא אופן וואלטען מיר עס געבראכט צו דעם לעכערליכען שלום, אז אין איין שלאס שטעקט די ארכיטעט פון דריי יאהר, אין די אנדערע אבער נור די ארכיטעט פון א האלבען טאג, אין אמתן איז עס נישט אזוי, אונזער שלאסער איז נור דורך זיין דריי יאהר לאנג דיערנעדע לעהרנצייט געקומען אין די לאנגע צו קאנען מאכען א שלאס אין א האלבען טאג. אין דעם ערשטען שלאס שטעקט דאריבער נישט די גאנצע ארכיטעט פון די דריי יאהר, סונקט ווי אין יעדער שפעטער געמאכטען יאס שטעקט נישט בלויז די צייט וואס עס געהט איהם דעם שלאס צו מאכען, זאנדערן אין אלע שלעסער וואס ער מאכט, שטעקט א חוץ די צייט וואס געהט דעם שלאס צו מאכען אויך א טהייל פון דער לעהרנצייט, ווי גרויס דער טהייל איז, איז שווער צו בעשטימען, ווייל מען קאן נישט וויסען וויפילע שלעסער ער מאכט אין זיין לעבען, אבער א געוויסער טהייל פון דער לעהרנצייט שטעקט דאך אין יעדען שלאס, ווען מיר זאלען יעצט צו דער ווירקליך פערבראכטער צייט פון, זאנען מיר, זעקס שטונדען נאך צו נעכען וועלכען עס איז טהייל פון דער לעהרנצייט, ווערט עס אונז קלאר, אז אין דעם שלאס, וועלכער ווערט אין ווירקליכקייט געמאכט אין זעקס שטונדען, שטעקט דאך מעהר ארכיטעט, זאנען זעכען שטונדען. לויט דיעזען איז אלזא קלאר, אז אין זעקס שטונדען שלאסער ארכיטעט ווערט אויפגעמאכט מעהר ארכיטעט אלס אין זעקס שטונדען געוועהנליכער ארכיטעט, וועלכע יעדער איז אים שטאנדע צו מאכען נישט דארפנדיג זיך אפרייער פארברייטען דורך א געוויסע לעהרנצייט.

פון פראווינץ.

פאדוואלשטיקא דעם 6 מערץ 1906.

זעהר שטארק האט זיך גענומען די פאליטישע פאליציי צו די הינע סאציאליסטישען: אנצייגעס איינע נאך די אנדערע, פארנימען מאנאט איז בער-שטראס געווארען אויף אנקלאנע פון דער זשאנארע גענאסע הערמאן

פערשידענע מענשליכע בעדינגנסען. ברויט דענט פאר נאחרונג, ליינוואנד און האק פאר קליידונג, די קיהלען פאר הייצונג און ווארונג, דער תנ"ך פאר בעדיינענע פון רעליגיעזער נעפיהלען. און פונקט אזוי פערשידען ווי זייער צוועק איז אויך דאס מאטעריאל פון וועלכען דיעזע סחורות זענען געמאכט, אבער אלע האבען זיי דיעזעלע מעלה, נעמליך דאס וואס זיי שמעלען אלע פאר די פערבינדונג פון ניצליכער ארבייט מיט נאטורשאפטען. די פערשידענע ארטיגקייט פון דיעזע פערבינדונגען פון ארבייט מיט נאטור-שאפטען מאכט מענליך דעם אויסטויש, ווארום קיינער בייט נישט אויס קיין ראק אויף א ראק, אדער געוואנד אויף געוואנד, נור פראדוקטען פון פערשידענע זעלבסטשטענדיגע ארבייט מיישען זיך אויס און ווערען אלס סחורות, לאמיר זיך יעצט אנזעהן נעהמער צוקוקען צו דיעזע סחורות נעמלען מיר אויס, אז אין דעם ליינוואנד שמעקט וועבער ארבייט, וועלכע האט איבערגעמאכט דעם פלאקס, דעם פראדוקט פון ערד ארבייט; אין ראק שמעקט שניידער ארבייט, מוכמאכער ארבייט און וואל, וועלכע איז ווידער א נאטור פראדוקט, ענטשטאנען דורך לאנדווירטשאפטליכע ארבייט; אין מיש שמעקט מעבלארבייט, וואלד ווירטשאפטליכע ארבייט און האלץ; אין ברויט שמעקט בעקער ארבייט, מילנער ארבייט און רויזשעפא פון קארן, וועלכע איז ווידער א פראדוקט און לאנדווירטשאפטליכע ארבייט; אין די קיהלען האבען מיר דעם מינענארבייטערס ארבייט, אין תנ"ך שמעקט פאפערמאכער-שריפטזעצער-דוקער-בוכבינדער און ליטערארישע ארבייט. דיעזע אויס-גערעכענטע ארבייטען זענען אבער אזוי פערשידענע איינע פון דער אנדערער, אז דאס איינציגע אין וואס זיי זענען גלייך איינע מיט דער אנדערער איז דאס וואס זיי שמעלען מיט זיך פאר מענשליכע ארבייט איבערהויפט, אז זיי זענען נור פערשידענע ארטיגן סעקטארען פון דער מענשליכער ארבייטס-קראפט. דער געזונדער מענטש קאן זיך דורך איבען אויסלענען אלע דיעזע פערשידענע מלאכות; וואס איינפאכער און לייכטער די ארבייט אלץ שנעלער וועט ער זיך עס אויסלענען, וואס מער פערזווקעלט און שווערער זי איז אלץ לענגער וועט עס דויערן.

נאמיר זיך יעצט אומקערען צו דער צייט, אין וועלכע דער בייער האט נאך אליין געמאכען זיין קארן אויף א האנד מיהל און אליין גע-כאקען דארום ברויט; דאמאלסט איז נאך די וואל און דער פלאקס אויס-געשטונען געווארען ביים בויער אין שטוב, דארט אויך אויף דעם היימישען שטובל געווענט און אויך די קליידער אין דער היים צוגעשניטען און גענעהט. איין און דערוועלטער מענטש האט דאן אלס א צייט לאנג בעשעפטיגט זיך מיט לאנדווירטשאפטליכע ארבייט דאן מילנער-ארבייט, דאן ווידער בעקער-ארבייט; א נאנדערס מאל מיט שפינער-ארבייט, דאן וועבער- און ענדליך שניידער-ארבייט. זעלבסטפערשטענליך האט זיך דאן דער בויער אויך אליין אין וואלד אויסגעשניטען דאס האלץ פון וועלכען ער האט זיך שפעטער געמאכט א מיש, ער האט אלס געמאכט אויך וואלד-און מעבלארבייט-אלץ ארבייטען וואס זענען אזוי פערשידענע איינע פון די אנדערע, דאס עס זעהט אונז היינט אויס, אז מען קאן זיי נאר נישט פערנלייכען איינע מיט דער אנדערער. ווען איין און דערוועלטער מענטש מוז דאך אלע דיעזע פערשידענע מלאכות, ווי עס איז דער פאל מיט דעם בויער און אונזער ביי-שפיעל, דאן ווערט עס אונז גלייך קלאר, אז אלע דיעזע פערשידענע מלאכות, זענען נישט עפס אנדערס ווי מהעטיגקייטען פון דערוועלטער מענשליכער ארבייטס קראפט.

אין אלע אויבען דערמאנטע סחורות: אין דעם ליינוואנד, דעם ראק, דעם מיש, א. ז. ו. שטעקען אפילו פערשידענע ארבייט, געהערט בע-טראכט אבער נור א גרעסערע אדער קלענערע סומע אלגעמיין מענשליכע ארבייט. דאס איז דאס איינציגע וואס שמעקט אין אלע פון זיי; אזוי ווי אבער מען קאן דאך נור פערנלייכען צווישען זיך זאכען וואס זענען זיך גלייך, און די סחורות אום צו קאנען אויסגעביטען ווערען מוזען בעניצען א גלייכען מיישוערטה, מוז דאס וואס שמעקט אין זיי אלעמען גלייך, די אלגעמיין מענשליכע ארבייט, זיין דאס וואס מיר רופען מיישוערטה. אין די סחורות שמעקט אבער נישט נור סתם מיישוערטה, נור אויך א גלייך גרויסע סומע מיישוערטה; עס מוז דעריבער אין זיי שמעקען אויך א גלייך גרויסע סומע אלגעמיין מענשליכע ארבייט. די סומע ארבייט וואס א מענטש מוז, ווערט געמאכטען נאך דער צייט וואס עס געהט איהם די ארבייט צו מהן; מיר קאנען אלס בעשטימען וויפיל שטונדען וועבער-ארבייט עס שמעקט אין ליינוואנד, וויפיל שטונדען שניידער-ארבייט אין ראק, וועבער ארבייט איז אבער פערשידענע פון שניידער ארבייט; לאנד-ווירטשאפטליכע ארבייט איז לייכטער אויסצולערנען אלס ליטערארישע אר-בייט, אין יעדער שטונדע וואס דער וועבער אדער מעבל-ארבייטער ארבייט

עס אחוץ דעם נאטירליכען געברויכטער צונעקראנען א נייעס ווערט דורך די ארבייט וואס איז צו איהם צוגעלעגט געווארען; עס איז דארום געווארען א סחורה, האט אלס בעקומען דעם ווערט פון א סחורה, דעם מיישוערטה.

יעדער מיישוערטה מוז אלס נאנץ אונבעדינגט האבען א געברויכט-ווערט; א געברויכטווערט אבער, צו וועלכען עס איז נישט צו געגעבן געווארען קיין ארבייט, קאן קיינמאל נישט ווערען קיין מיישוערטה. מיר זעהען אלס, אז נור ארבייט, ניצליכע ארבייט שאפט א מיישוערטה. אין וואס אבער בעשעמט דער מיישוערטה גוט?

אויב מיר ווילען זיך דאס קלאר מאכען דורך א ביישפיעל, וועט עס זיין אס בעסטען צו נעהמען דעם איינפאכסטען פאל, אין וועלכען מיר ווילען דעם בעניף געלד אין גאנצען אויסלאזען אנגעהערנדיג, ווי דאס איז אמאל ווירקליך געווען דער פאל, אז דער מייש געהט דירעקט צו דאס הייטס אז מען מיישט אויס איין וואך פאר אנדערע, איין סחורה אויף איין אנדערע. א וועבער האט אויסגעוועבט 20 עלען ליינוואנד, וועלכע ער קאן אליין נישט פערברויכען; א שניידער האט א ראק געמאכט, וועלכען ער דארף אויך נישט; דער וועבער דארף אבער א ראק, דער שניידער ליינוואנד; זיי מיישען זיך מיט וויערע פראדוקטען, ווייל ביידע נעהמען אן אז 20 עלען ליינוואנד זענען ווערט אזוי פיל ווי א ראק.

דער וועבער ארבייט ווידער און פערמיישט זיין ליינוואנד אויף פער-שיידענע פראדוקטען. נאמיר אנגעהמען אז ער גיט 20 עלען ליינוואנד פאר איין מיש, פונקט אזוי פיל פאר 100 פונקט ברויט, פונקט אזוי פיל פאר 40 מעסטלאך קיהלען און נאך 20 עלען ליינוואנד מיישט ער אויס אויף א תנ"ך.

אין אונזער ביישפיעל איז ביי יעדען בעזונדערן מייש דער ווערט פון דער אויסגעמיישטער סחורה ליינוואנד גלייך גרויס; מיר נעמלען אויף אזא אופן, אז 20 עלען ליינוואנד האבען דעמאלטען ווערט ווי איין ראק, אדער איין מיש, ווייטער 100 פונקט ברויט, דאן 40 מעסטלאך קיהלען און ענדליך איין תנ"ך, פון דיעזע בעקומען מיר פאלגענדען פרייז קראנט:

20	"	"	"	"	"	1 מיש
20	"	"	"	"	"	100 פונקט ברויט
20	"	"	"	"	"	40 מעסטלאך קיהלען
20	"	"	"	"	"	1 תנ"ך.

אלע דיעזע סחורות זענען געברויכט זאכען, וועלכע בעדיינען נאנץ

ער... א גאנצע נאכט האט ער געוויינט אהן אן אויסהער; פון זיין קראנט קע הארץ האט זיך געריסען א שמעצליכער, שרעקליכער יאמער... פאר-וועהמאנט פון מילייד און רחמנות האבען אויך אלע בויער אויפן בית עולם און די שטערען אין הימל מיט איהם צוזאמען געוויינט.

ווען די זון איז אויף געווען אויסגעגאנגען, האט מען געזעהן, ווי די מרעהרען האבען דורכגעווייט א לאך אין דעם זאמרינען קבר... אונטען אין קבר האט זיך געזעהן א מייסע פרויען-הארץ, פערטרוקען אין א מייך פון גלוסטיגע, ברענגענדיגע מרעהרען...

און צוויי רויטע, פערלאשענע אויגען זענען געלענען אויפן קבר, אין ים פון מרעהרען...

די אויגען זיינע האט ער אויסגעוויינט, דער אונגליקליכער פון ליעב-שאפט און באנקשאפט...

און א שלאנקער, בליהענער בוים, בעצערט מיט ווייכע, זאנפטע צווייגען און גרינע בלעטער, האט אנגעהויבען וואקסען אויף דעם קבר... אין מיטען פון יעדער בלאט האט זיך געזעהן א מרעהר... אפילו ווינטער האט דער בוים אויך געבליהט...

א ווייסיגקע פויגעלע האט זיך אויסגעפלאכטען א געסט אויף דעם בוים און פלעגט תמיד ארומשפרינגען פון צווייגעל צו צווייגעל...

און וינען פלעגט זי, די פויגעלע, אזוי ליעבליך און שעהן אזוי ווארעם און ווייך... און א ציבער איז געווען אין איהר וינען; ווער עס פלעגט איהר הערען, פלעגט פיהלען, ווי זיין הארץ ציגט זיך אן מיט א ווארימען, ליכטיגען ליעבעספלייט...

דאס איז געווען די נשמה פון דעם ליעבענדען יונגלינג, וועלכער איז געשטארבען אין יעדער יארהצייט נאכט.. (פארווערטס)

לייטנאנט שמידט פערמשיפט צום מוים.

די קאמערע מיט דעם צארישען נעריכט אין אמשאקאו איבער דעם פיהרער פון סעבאסטאפאלער מיליטער בונד, לייטנאנט שמידט, האט זיך שוין געענדיגט. דער ססק, וועלכער איז צושיקט געווארען פון פעטערסבורג איז ענדליך ערקלעהרט געווארען: לייטנאנט שמידט איז פערמשיפט געווארען צום מוים דורך הענגען. ער האט געבעטען, מען זאל איהם טהון די איין טובה און איהם שיעסען אנשטאט הענגען. וועגען דעם פראצעס און וועגען דער העכסטע אינטערעסאנטער שרואן, וועלכע די רומישע רעוואלוציאן האט ארו פגערקט — אין נעכסטען נומער.

לעצטע דעפעשען.

דאס פראנצויזישע מיניסטעריום געשטירצט.

אומנעריכט איז דאס פראנצויזישע מיניסטעריום געשטירצט געווארען. נעכטען דעם 8טן מערץ האט דער מיניסטער פרעזידענט רוביע דערלאנגט דעם פרעזידענט פאלליעוועס א דימיסיאנס בקשה וועלכע איז אנגענומען געווארען. עס איז ארויסגעטראטען גענען איהם די לינקע זייט פון סארלאמענט, ווייל ער בעקעמפט צו שוואך די קלעריקאלען. אויף וויין שטעל וועט קומען ווארשיינליך א ראדיקאלערע מיניסטעריום. מען רעדט, אז מילעראנד, דער געוועזענער סאציאליסט וועט בעקומען די מיסיאן צונויסקלויבען א קאבינעט.

די וועבער

אויף דער יודי שע ארבייטער ביהנע.

דער שטעמישלער ארבייטער בילדונגס פערזין ירירערליכטייט ניכט פורים דעם 11טן מערץ א פארשטעלונג פון דער בעקאנטען דראמא אין 5 אקטען געשריבען פון גערהארד הויפטמאן, איבערזעצט פון יעקב מילך אין געוויינאק. פאר דער פארשטעלונג וועט גען. דר. ליעכערמאן האלטען א פארטראג איבער דער בעדייטונג פון דעם שטיק. מיר בעמען די גענ. און לעזער פון שטעמישל אום צאהלרייכע ערשיינונג.

ביים סאסטבעאמטען אלעקסי פאדייעו ווענען געווען סאלדאטען. אזוי אבער ווי אין צעטעל איז ער געווען פערשריבען אלעקסי ווערמיינען (נאכפן נאך מען פון וויין פאטער). און וויין פאטער איז נאך פאדייעו, האבען די סאלדאטען געמיינט. אז דאס איז א אנדערער און מען האט איהם ארעסטירט. פאדייעו איז ארויס פון צימער און איז ארויסגעלאנגען אויפן סטאנציע. אין דעם מאמענט האט איהם דערוועהן א שפיאן און אנגעוויזען אויף איהם איינעם אפיציר. דער אפיציר האט קיין ווארט נישט געענטפערט און האט דערשאסען פאדייעו, בעת יענער איז געשטאנען צו איהם מיט'ן היקען. פאדייעו איז אויפ'ן ארט געפאלען א מויםער.

וועגען דער סעלינער טראגעדיע (פעלין איז א שטערטיל אין די באלטי-שע פראווינצען) דערצעהלט זיך נאך אין ירוס.

דעם 2טן יאנואר האבען די סאלדאטען פון סאנסיווערס אטריאד ארויסגעפיהרט הינטער דער שטאט אויף א ברעג פון א דערייאינער אדערע די ערשטע פארטיע ארעסטירטע, אין וועלכער ס'זענען געווען 40 מאן.

ס'איז געווען אכט דער זינער אין דער פריה. ביי דער אדערע איז שוין געווען אויסגענארבעט א טיעפער און ברייטער קבר פאר עטליכע צעהנדליג מענ-שען. די ארעסטירטע האבען געווארט אויפ'ן מוים מיט צונויפגעבונדענע הענד. ביי אייניגע זענען די הענד פון פראסט אפגעפרארען. מען האט געבראכט א גלח און א סאסטאר. די פערמשיפטע האבען געוויינט אין געבעטען מען זאל אויספארשען זייער שולד און משפט'ן זיי אין סוד. דאס האט אבער נישט גע-האלפען. מען זאגט, אז דער גענעראל בעזאבראזאוו האט דורכ'ן טעלעגראף בע-שטעטיגט דעם פסקדין צום מוים. דער קארעספאנדענט פון "רוס" זאגט אבער אז ווי ווייט ער ווייסט, האט מען דעם גענעראל-ניבערנאטאר בעזאבראזאוו נישט צוגעשטעלט קיין איינציגען פסקדין אויף בעשטעטיגען. אלע 40 מאן האט מען דערשאסען. אייניגע פון די דערשאסענע האבען נאך געלעבט, האט מען זיי געמוזט דערהרגענען מיט די שטיקעס פון די ביקסען. מען זאגט, אז עטלי-כע האט מען מקבר געווען לעבעדיגערהייט.

דעם 11טן יאנואר האט מען דערשאסען נאך 13 מאן.

פון פעלין איז סאנסיווערס מיט וויין אטריאד אדערע אין אויער, און אויך דאס האט מען פיל מענשען דערשאסען און הארט בעשטראפט.

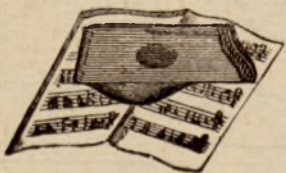
די אידישע ארבייטער ביבליאשעק

פון

דער פוילישער סאציאליסטישער פארטיי.

- גאנצען התחנות. פריז:
- קאמס קי. די אונגעהנגיקייט פון פוילען. פריז: 10
 - פייגענבוים. ווי קומט א יוד צו סאצ? פריז: 20
 - א ווארנסקי. די אידען אין פוילען. פריז: 10
 - ש. דיקשטיין. פון וואס איינער לעבט. פריז: 20
 - וואס יעדער ארבייטער דארף וויסען און געדענקען. 30
 - ליעבגעבט. די וואהרהייט איבער דעם סאצ. 30
 - די ארבייטער רעוואלוציאן. פריז: 15
 - א. דעמבסקי. סטאניסלאוו קוניצקי. פריז: 10
 - מ. מיכלאזאן. הערשעל דער שניידער. פריז: 10
 - לאמאדניק. יארסלאוו דאבראווסקי. פריז: 10
 - שפיאן. פריז: 15
 - לאמאדניק. די גרויסע פראנצויזישע רעוואלוציאן. 20
 - ב. א. י. לורויג ווארינסקי. פריז: 20
 - אמערקאנער. פיל יפאנא פלאסקאווזקא. פריז: 10
 - ארבייטער געדיכטע. פריז: 30
 - ב. א. י. אונגוס בלאזקי. פריז: 10
 - א קלארער ענטפער (ביילאגע צום 8טן נומער 15
 - ארבייטער. פריז: 15
 - די ארבייטער סאלידאריטעט און דער קאכפא 10
 - אום דאווין. פריז: 15
 - פערדינאנד לאסאל. פריז: 15
 - מ. מיכלאזאן. טאדעאוש קאשציושקא. פריז: 20
 - ב. פייגענבוים. דער רעכטער וועג. א ויכוח וועגען די פוילישע סאציאליסטיש פארטיי און איהרע פאדערונגען, אין צוויי מהיילען. פריז: 80
- פון פשוטשויט. Kraków, Grodzka 50.

Darmo i opłatnie otrzyma każdy = mój boga

illustrowany cennik Instrumentów muzycznych

oraz różnych zabawek

A. Scheuer, Kraków

ulica Grodzka L. 59/6.

די קאפער פאבריק

ש. & מ. ד. ענגעלהערט אויס נויסאנדעז

זוכט איינען קאפער ארבייטער אפערטע אונטער אפגענאמע אדרעסע.

משפחה.

קמחא דססחא הייסט די אונזערערע אינדרעקטע שטייער, וועלכע די ארימע יודישע בעפלקערונג מוז יעדעס יאָהר פאר ססח צאָהלען. אין אז מען זעהט מיט וועלכער ברומאלימעט די שטייערן ווערען פון די ארימע בעפלקערונג ערפערסט, מוז מען נישט ווילענדיג אנהויבען צו גלייבען אין גלגולים. ווייל אנדערש קען מען זיך נישט ערקלערען דאָס פאַרנעהן פון די פשע-מישלעך קהלס-פערזאָנערס נור מיט דעם, אז אין זיי איז מנוולל געוואָרען די נשמה פון די אמאליגע לעכטשאַמערס.

אלטע מענשען וואָס געדענקען די חברה, דערציילען נאך אז די פערשוניגע פלענען אריין קומען צו דעם אַרימאן וואָס האט נישט געקענט בעצאָהלען דעם לעכט-שטייער און פלענען זאָגען צו דער פאליציי: געבעך געבעך. דאָס איז איין אַרימאן, נעהט צו נור דאָס איבערבעטל. אזוי מיהן אונזערע קהלס פערזאָנערס אויך: אינטער דער מאַסקע פון פילאנטראָפיע געהערט זיי פאר ססח, ביי דעם אַרימאן צו די פאַר שווער ערוואַרבענע קרייזער. מעות חמים הייסט די נדבה וואָס דער אַרימאן בעקומט פאר ססח. ווי אזוי זעהט דער מעות חמים אויס? אין וואָס האָט דער אַרימאן דערפֿון? ועקס וואָכען פאר ססח נישט דער קולטוס פאַרשטאַנד אַרויס אַ בעפֿעהל צו די בעקער און צו די מעהל הענדלער, אז נור דאָס מעהל מעג מען נוצען אויף מצה וועלכע קולטוס פֿערקויפט. דער רב ליינט זיין וועגל אין זאָנט, אז אלע מעהלען זענען חמצידיג נור דאָס מעהל וואָס קולטוס פֿערקויפט אָדער ערלויבט צו פֿערקויפֿען מעג מען ניצען. יעדער 100 קליג מעהל בע-לאַסטעט קולטוס מיט אַ שטייער פֿון 7 קראַנען און דאָס אויף דעם וועג ערהאלטענע נעלד דארף מען אויף ססח צווישען אַרימע לייט צו מוהילען; און ריכטיג פאר ססח ווערט דאָס מעות חמים צומהיללע. שמשים, ברחונים, וואַהל היענעס קריגען דעם גרעסטען חלק. און מאַנכע אַרימע לייט בעקומען אויך 2-3 קראַנען. ווער אָבער צאָהלט דאָס מעות חמים? דער רייכער וואָס נייט זיך אָן הינער, אינדיקעס, נענט און אנדערע מאַכלים אין דארף אויף נאָנץ ססח קוים אַ פאַר מצות: צי דער אַרימאן וואָס לעבט אַ נאָנץ ססח מיט דער מריקענע מצה? אין דאָ זעהן מיר דעם געוואַלדיגען אונזעכט פֿון דעם אינדרעקטען שטייער: איין קאפיטאליסט וואָס האָט זיין אייגענע שווינדער און דארף האָבען 10 קילאָ מעהל אויף ססח צאָהלט נאָנצע 70 העלער מעות חמים. דאָנענען דער אַרימאן וואָס האָט אַכט קינדער און מוז האָבען 80 קילאָ מעהל, מוז צאָהלען 5 קראַנען מעות חמים. און דאָס פאַר מען קיין וואָרט נישט רעדען: ווייל ווער וועט זיך דען קהל און דעם רב אַ קענען שטעלען, וואָס זיי מוהן איז אַזוי אַזוי גערעכט. דער אַרימער פֿאַר-לעמאָרער איז דאָך נור דערצו, מען זאל פֿון איהם די הויט אַראָב ציהען. אונזערע פֿאַרשטעהער הייבען אויך אָן צו פֿערשטעהן די סימאציאָן. האַלטען זיי דאָס שפּריך וואָרט: עסט זיך אַלעס אָן איידער די יונגע קומען אָן. מראַכט אָבער אַלעס נישט צו פֿעל און האַלז אריין צו שטיפען, איהר זאָלט נישט דערוואַרען ווערען.

נייט-פֿאַרנען

ווי אזוי ארבייטער שטאַרבן!

פֿאַר 2 וואָכען האָבען זאָנדרען פֿערהאַלטעט אַ לעהרבורש איין זייער מאַכער יוסף בראַדמאן אויף פֿערהאַלט, אַז ער האָט בעגריבע זיין בעל-בית. אויפֿן וועג, ווי די זאָנדרען האָבען איהם געפֿיהרט האָבען זיי איהם מכבד געווען, מיט אַ פאַר קאלבעס. אין קרימינאַל, וואו ער האָט נישט געוואָלט מודה זיין, אז ער האָט געגריבעט, האָט מען איהם אויך גע-ניג געשלאָנען ביז עס האָט זיך אַרויסגעוויזען אז ער איז אומשילדיג. פֿון די שלעך האָט ער בעקומען אַ געהויער פֿערמישונג, ער איז געלענען אַ פאַר מאַן און איז געשטאַרבן. נאָך דעם טירט האָט מען געפֿינען אויפֿן קאָפּ און אויפֿן קערפּער פֿעל צייכענס פֿון קלעם. די מוטער איז פֿאַר ענטפּ נפּש געשטאַרבן. אויף דעם אַלעס טרעט דער שטאַטסאָנאָלד קיין שום רעכט. פֿאַר די אַרבייטער זיי נישט דאָ קיין שום רעכט. אַרבייטער מענען פֿון הרגענען, דאָס גאנצע יונגעל איז אַלס געווען 17 יאָהר.

ש. ש.

בראניה

ווי זעהט אויס די הילף פון "Alliance Israelite" פאר די יודישע עמיגראנטען.

אין גאנצער לעזען מיר: נאך די לעצטע פֿאַרגאָמען האָט די "Alliance Israelite" ערקלעהרט אין די רוסישע און פּוילישע צייטונגען, אז די יודישע וואָס ווילען

ארויספֿאַהרען פֿון רוסלאַנד וועט זי אָבשיקען קיין אַרגענטינאַ און האָט געהייסען וועג-דען זיך צום קראַקויער קאָמיטעט פֿון "Alliance Israelite". קיין קראַקויער זענען דערי-בער אָנגעקומען אַ ערך פֿון 400 עמיגראַנטען פֿון רוסלאַנד און זיטצען שוין דאָ עטליכע וואָכען אין גרויס נויט. דער קראַקויער קאָמיטעט פֿון "Alliance Israelite" אונזער דער פֿאַרזיכט פֿון דר. רמאל לאַנדוי האָט זיך אויפֿגעלעזט. די עמיגראַנטען האָבען אומזיסט אָנגעשלאָנגען די שוועלען פֿון פֿערשידענע גריכטיג. זיי האָבען זיך דעריבער געווענדט צו דער וויענער „אַליאַנס" אום הילף. זי האָט געשיקט קיין קראַקויער אַ געוויסע הערר ראַטער. די עמיגראַנטען האָבען געגלויבט, אז מען וועט זיי שוין ענדליך אַרויס-שיקען קיין אַרגענטינאַ. אָבער הערר ראַטער האָט אויף זיין צעטל אַרױפֿגענומען נור די עמיגראַנטען וואָס האָבען געהאַט ווייניגסטענס 60 קרוין פֿאַרמעגען און די אַמתי'ע דלפנים. וואָס האָבען אויסגעגעבען וואַרטענדיג אין קראַקויער די לעצטע פֿאַר גראַשען און וועלכע ליידען גאר איינפֿאַך הונגער — האָט ער אָבערפֿאַר'ט מיט גאר נישט.

די עמיגראַנטען זענען אַרױפֿגעפֿאַלען אין פֿערצווייפֿלונג, האָבען זיך נאָכמיטאָג ריענס-מאָג דעם 6טן דעם 6טן. מ. צונויפֿגעקליבען פֿאַר די וואוינונג פֿון „בני ברית" אויף דער זעלנאָג גאָס און האָבען געשיקט צו הערר ראַטער אַ דעפּוטאָציע, וועלכע איז איהם געפֿאַלען צו די פֿיס און געבעטען אום הילף. דער דעלעגאָט פֿון „אַליאַנס" האָט זיי ברומאַל אַ-רויסגעטריבען און ווען דער עולם עמיגראַנטען האָט זיך אויפֿ'ן גאָס געערנערט, האָט ער אַרויסגערופען דורך דעם טעלעפֿאן די פּאליציי! נישט גענוג וואָס ער האָט — ווי מענשען דערצעהלען — אליין געטהיילט קלעפּ מיט די פּוסיטען אויף אלע זייטען, נישט דורכלאזענדיג פֿרויען מיט עופּה'לעך ביי די בריסט, האָט ער געשריען מיט אַ משונה'דיגען קול. פּאליציי! און ווען דריי פּאליציאָנטען זענען אָנגעלויפֿען, האָט ער זיי געהייסען צו טרייבען דעם עולם מיט די שווערדען.

די קראַקויער פּאליציאָנטען דארף מען צוויי מאל נישט זאָגען. די העלדען האָבע זיך געוואַרפֿען מיט די בלאַנקע שווערדען און האָבען געשניטען רעכטס און לינקס. דער יוצא מזה איז געווען: צו שניטענע סורדעטען און לייכטערע און איין שווערער וואונד אויפֿ'ן קאָפּ (יעקב גרעשאַטצקי), וועסען די פּאָגאָמאָויע האָט געפּוּט אָפֿהירען אין שפיטאַל. הערר ראַטער, ערפֿילענדיג זיין שליחות אזוי אויסגעצייכענט, איז גלייך אָב-געפֿאַהרען קיין וויען. די עמיגראַנטען זענען ווייטערגעבליבען אין דער גרעסטער עלענד און פֿערצווייפֿלונג. „רחמים בני רחמים".

די רעוואלוציאנערע בעוועגונג אין רוסלאנד

די צארישע העלדען.

— אין-רוס' דערצעהלט זיך, ווי דער פּאָלקאוויק דימאָן (פֿונ'ס סעמיאַ-נאווער פּאָלק) האָט „אָבעררייניגט" די אייגענעבאָהן סאַנציע אַשיטקאָוואַ פֿון די רעוואַלוציאַנערען.

דער פּאָלקאוויק האָט געהאַט ביי זיך אַ פֿאַרמינען צעטל, אין וועלכע ס'זענען געווען פֿערשריבען דריי מענשען: דער גאָטשאַליק פֿון דער סאַנציע, סערגיי ווינאָגראַדאָו (א זון פֿונ'ם נח ווינאָגראַדאָו, וואָס מען האָט שפּעטער גערופֿען אָבערהאַלטען אַ גאָטס-דינענסט פֿאַר דער סעמיאַנאווער פּאָלק), זיין פּאָמאָשטיק בונין און אַ בעזעטען פֿון דער דאָרטיגער פּאָסט אַלערסיי יער-מייעו. אַלע דריי זענען שוין געווען אונזער די אויגען פֿערמישט צום טויט. בעת דער פּאָלקאוויק דימאָן מיט זיין צוג איז אָנגעקומען אויף דער סאַנציע, האָט דערפֿון קיינער נישט געוואוסט. דער גאָטשאַליק סאַנציע ווי-נאָגראַדאָו האָט דערהערט, אז ס'איז עפּעס אָנגעקומען אַ צוג, איז ער אויפֿגעד-שטאַנען און צוגעגאַנגען צום פֿענסטער זעהן, וואָס פֿאַר אַ צוג איז עס. ווינאָג-גראַדאָו איז געווען קראַנק און איז נישט אַרויסגעגאַנגען פֿון חדר. אין אַ וויילע אַרום זענען אַריין אין הויז פּאָלדאָמען און מען האָט געהייסען ווינאָגראַדאָו'ן מיט זיין פֿרוי, אָהן שוהות אָנטהוין זיך. ווינאָגראַדאָו'ן האָט מען אָנגעפֿיהרט. די פֿרוי האָט מען געלאָזען אין הויז און עטליכע שעה גאָכאָנאָד געהאַלטען אַרעסטירט. ערשט אַז מען האָט ווינאָגראַדאָו'ן דערשאַסען און דער צוג איז שוין אַוועק פֿון אַשיטקאָוואַ, איז ווינאָגראַדאָו'ס פֿרוי אַרויס פֿון הויז. דער סאַלראַט, וואָס איז געשטאַנען ביי דער טהיר פֿון איהר הויז, האָט איהר געזאָגט אז איהר מאַן וועט מען דערשיסען, זי האָט עס אָבער נישט געוואָלט גלויבען. אַז איז פֿרי געוואָרען, איז זי אַוועקגעגאַנגען זוכען איהר מאַן און האָט איהם גע-פֿונען — אַ דערשאַסענעם.

ווינאָגראַדאָו'ן און בונין'ען האָט מען דערשאַסען, נישט זאָגענדיג זיי אפֿילו אז זיי זענען פֿערמישט צום טויט. בונין איז נישט לאַנג געקומען פֿון הינטער-ביקאַל און האָט אין דעם אייגענעבאָהן-שטרייך קיין שום אָנטייל נישט גענומען.